Muligheder for en dyrehave i Viborg Naturpark

Arbejdsnotat der oplister og beskriver opmærksomhedspunkter i forhold til at etablere en dyrehave i Viborg Naturpark. Formålet var at lave en indledende beskrivelse til Klima- og Miljøudvalget, således der kan tages stilling til, om der skal arbejdes videre med en mere tilbundsgående undersøgelse.

Vi har fået udarbejdet afsnit 4, 8 og 9 i samarbejde med en rådgiver med specialisterfaring indenfor området. Disse afsnit fremgår af bilag 2

Indhold

1. Indledning 2
2. Formål: 3
3. Hvad er en dyrehave 4
5. Projektområdet 4
6. Naturværdien af området 6
7. Brugere af området 6
8. Drift 8
10. Udfordringer 8
11. Yderligere anlæg 9

1. Indledning

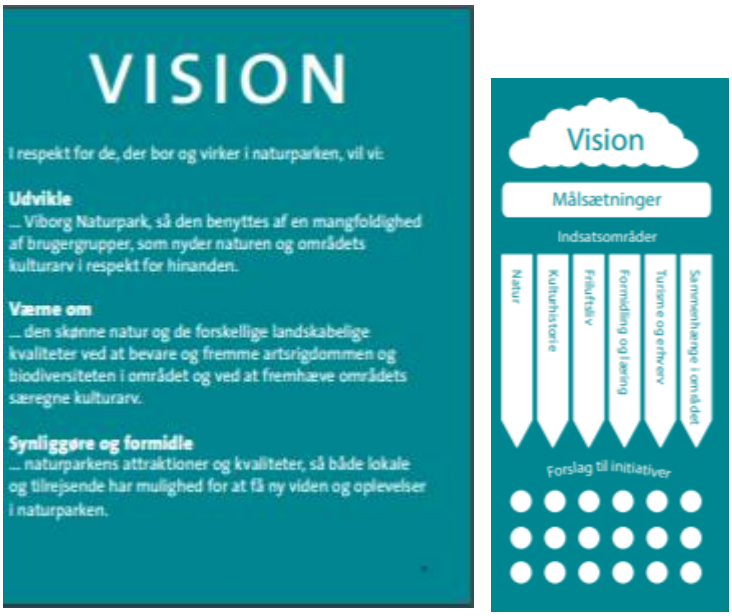
1.1. Baggrund

Ideen om at skabe en dyrehave tæt på Viborg er opstået i Viborg Naturparkprojektet, og under drøftelser i det grønne råd. Naturparkprojektet har fokus på den bynære natur, og på tilgængeligheden for borgerne. I denne kontekst er ideen om at skabe en bynær dyrehave ideel, idet en dyrehave både kan udvikle biodiversiteten i området, synliggøre dyr og planter i en oplevelsesmæssig sammenhæng, og ikke mindst formidle naturen for et bredt publikum.

Visionen i naturparkprojektet er helt overordnet at:

Udvikle – værne om – synliggøre og formidle naturen

Desuden har naturparkens strategi 6 indsatsområder, se Figur 1.

Figur 1: Vision og indsatsområder jf. strategien for Viborg Naturpark

1.2. Erfaringer fra andre steder

I nærværende notat har vi primært ladet os inspirere af Løvbakke dyrehave i Herning, idet størrelse, dyrevalg, målgrupper, alder samt formål/vision i høj grad er sammenfaldende med en dyrehave v. Klostermarken.

1.3. Oplæg til drøftelse

Nærværende notat er en gennemgang af de lovgivningsmæssige udfordringer ang. anlæg af en dyrehave på Klostermarken i Viborg. Det indeholder et forslag til en konkret hegnslinje og et bud på, hvad det vil kræve at etablere en dyrehave.

Hvad vil det koste, hvilke dyr er relevante, hvilke konflikter kunne der opstå osv. – og er det overhovedet muligt at få myndighedstilladelser til et sådant projekt.

2. Formål:

Formålet med en dyrehave er at skabe et bynært oplevelsesrum i Viborg, der sikrer en bæredygtig udvikling af naturarealerne og på samme tid inspirerer til læring, bevægelse og oplevelser. Det vil herigennem bidrage til sammenhængsmodellen ved at tale sig ind i mål om Oplevelser & Fællesskaber, Bæredygtighed, Vækst og Socialt Ansvar samt Sundhed

En dyrehave vil:

A. få flere af byens borgere ud og opleve naturen tæt på byen
B. formidle naturen på en nærværende måde – skabe læring
C. øge biodiversiteten gennem naturpleje
D. skabe en attraktion, som også er god for turismen.

I det følgende uddybes dette.

A. Flere brugergrupper ud i naturen

I dag er der generelt et stort brugstryk på kommunens grønne naturområder, især når de ligger tæt på byen. Mange sportsudøvere ynder i forvejen at bruge naturen, f.eks. cyklister, vandrere, løbere, mountainbikere og ryttere, hundeluftere og naboer til naturområderne. Mange naturinteresserede har også deres gang i områderne: fugleinteresserede, jægere, og flere.

Men vi har også mange borgere som ikke umiddelbart interesserer sig for natur eller dyrker ret meget idræt. For disse grupper vil en dyrehave være et tilbud, der er let at bruge. En dyrehave vil være et mål for en gåtur, og vil bevirke at de kommer afsted, får motion, frisk luft og socialt samvær.

B. Formidling og læring

Når en dyrehaves dyreliv og naturens årscyklus bliver synligt og tilgængeligt, vil det automatisk skabe en oplevelse og læring for den enkelte gæst. Der vil ligeledes kunne kobles undervisning/information på dyrehaven, alt efter ambitionsniveau. Via informations- og undervisningsmaterialer vil både institutioner, skoler samt brugere og turister få øget viden om naturen og dens aktivitet.

C. Naturforbedring

Det forventes at en dyrehave vil øge biodiversiteten i området. Store dyr vil skabe flere forstyrrelser i jord, planter og træer når de færdes, afleverer fæces, gnider sig op af træer, spiser af vegetationen osv., hvilket forventeligt vil give bedre betingelser for fx, insekter, svampe, fugle, mindre dyr og planter. Helårsgræsning forventes at have en positiv effekt på hele områdets naturtilstand.

D. Attraktion

Sidst men ikke mindst vil en dyrehave være en attraktion for Viborg Kommune, der knytter byens attraktioner sammen med de store naturværdier, der ligger omkring Viborg. En dyrehave har et stort turistpotentiale.

3. Hvad er en dyrehave

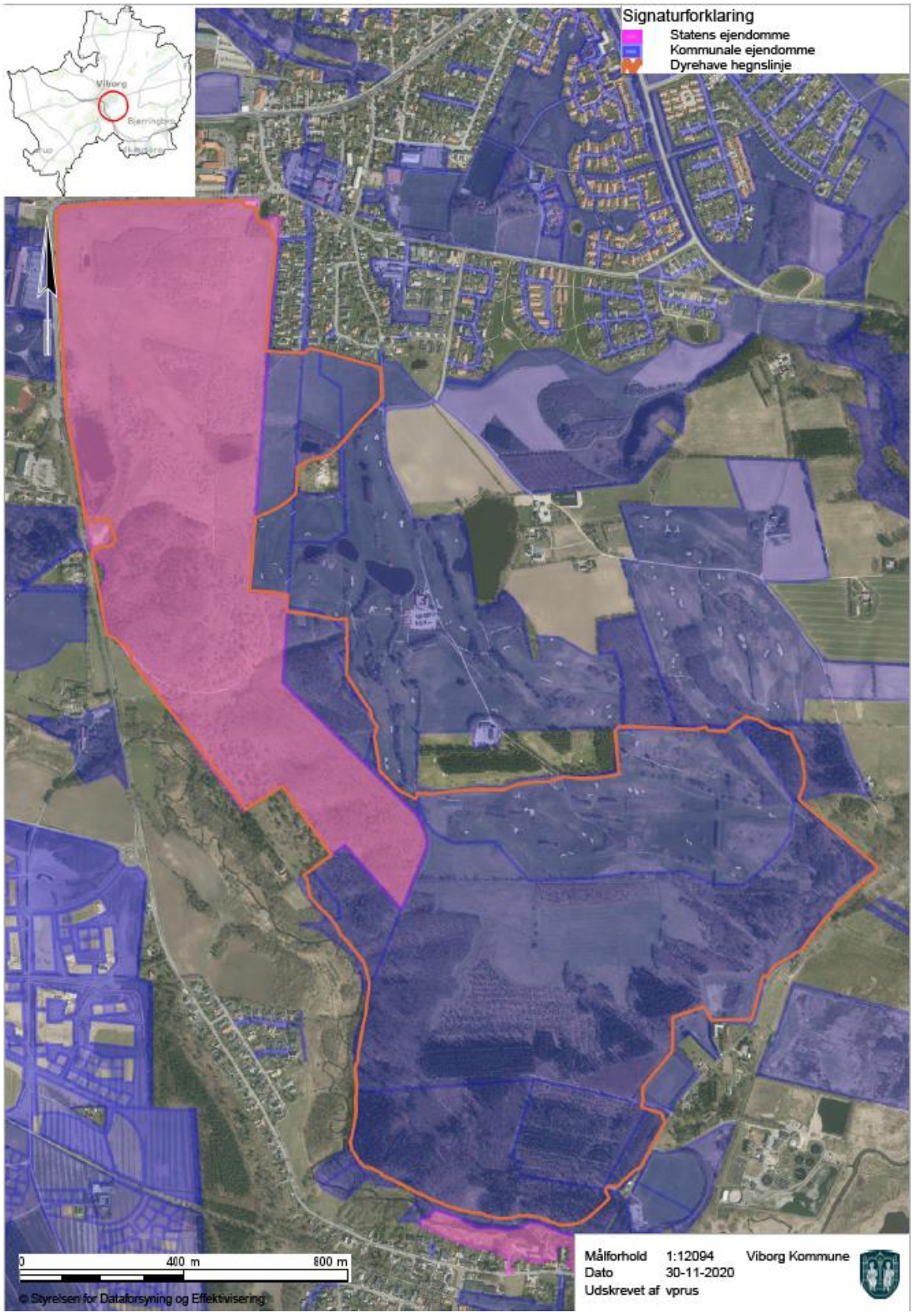
En dyrehave er et område med hjortevildt, der er begrænset i deres færden - ofte af et hegn. Formålet med dyrehaver har historisk været af jagtlige interesser.

I dag oprettes og benyttes dyrehaver på offentlige arealer i større grad til at gøre naturoplevelser tilgængelige for publikum og i stigende grad til natur- og biodiversitetsprojekter som Lille Vildmose og Klelund Dyrehave.

Det opleves for mange mennesker som en særlig naturoplevelse at se stort hjortevildt. Hjorte lever på den fri vildtbane på arealer, hvor de kan finde føde om natten og skjul i løbet af dagen. Det kræver ofte en ekstra indsats at finde hjortene og man skal sætte god tid af til at lede efter dem. Ofte er det i forbindelse med store private ejendomme, man kan opleve dyrehaver. En offentlig dyrehave er med til at gøre denne naturoplevelse tilgængelig for den almindelig naturforbruger.

5. Projektområdet

Området består af offentligt ejede arealer, der breder sig fra Klostermarken syd over til Bruunshåbskoven og ind over en del af golfbanen som vist på kortet figur 2. Forslaget indeholder statens arealer og kommunale arealer.

Figur 2, Kort over projektområdet

Statens arealer administreres af Naturstyrelsen, der har givet tilladelse til at undersøge mulighederne for en dyrehave, men betinger sig, at det ikke er lig med en tilladelse til at oprette en dyrehave. Det vil

kræve yderligere godkendelse fra Naturstyrelsen.
For at inddrage kommunens egne arealer i en løsning og opnå en naturmæssigt interessant pleje, har vi afsøgt muligheden for at inddrage et stort areal. Det vil også bidrage til at gøre projektet til en attraktion. På et stort areal vil dyrene i en dyrehave have mulighed for at færdes tilnærmelsesvist naturligt, hvor de kan trække sig, når publikum kommer tæt på og de vil bevare en vis grad af deres naturlige skyhed over for mennesker.

Statens arealer
Klostermarken, Broddingbjerg og Ødalen
Den nordlige del kaldet Klostermarken er karakteristisk ved det bakkede åbne landskab, hvor der er delvist åbent græslandskab med ung selvsået egeskov. Ved Broddingbjerg og mod syd ned i Ødalen er der en mere regulær skov, der overvejende består af egetræer. I den sydligste del udvikler skoven sig mod et mere regulært egekrat.

Kommunale arealer
Bruunshåbskoven, Ødalen, del af golfbanen
Bruunshåbskoven består af flere dele, hvor den nordligste del i Ødalen er præget af egekrat består den sydlige del – lige nord for papfabrikken – af mere regulær driftskov, hvor der har været dyrket bl.a. pyntegrønt og mange forskellige ikke hjemmehørende nåletræarter. På de tilstødende åbne arealer mod golfbanen er der store åbne engarealer med græsvegetation og to karakteristiske gravhøje.
På golfbanearealet fremstår de store landskabelige vidder utrolig tydeligt med den velplejede græsvegetation, hvor der indimellem er skovpartier med store træer og mindre krat.

6. Naturværdien af området
Der har ikke været foretaget nogle registreringer af den aktuelle naturværdi på de kommunale arealer. Generelt vurderes den til at være relativt høj, da der er en ekstensiv, naturnær drift af skovene med fokus på publikum.

Der er en forventning om, at helårsgræsning med hjortevildt med tiden vil have en naturforbedrende effekt. Det er en forudsætning for at få en tilladelse til at oprette en dyrehave, at man evaluerer dyrenes effekt ift. den ønskede pleje og på den måde monitorerer udviklingen.

7. Brugere af området
Der er mange forskellige brugere inden for projektområdet. Der er mange brugere som bruger områderne, som bor tæt på, og der er brugere, der kører til området for at gå tur, cykle eller opleve udsigten mod Viborg midtby og de åbne vidder

- Børnefamilier og naboer
  Asmild og Klostermarken er omgivet af by. Mod nord ligger Overlund, en bydel med antal boliger samt stor skole. I syd ligger Bruunshåb, en selvstændig by med xx antal boliger, Møllehøjskolen og Bruunshåb gl. Papfabrik.
  Mod vest ligger Søndersø, og her højskole, campingplads, Søndermølle og snart et nyt boligområde på tidl. Mercantecs grund.
  Alle har meget kort afstand til området og bruger det til rekreative aktiviteter og sport.

- Hundeluftere
  På statens nordlige areal Klostermarken er der et stort uhegnet område til hundeskov, hvor det er tilladt at lufte hund uden snor. I Undalslund/Skrikes plantage er der en indhegnet hundeskov, og i Bruunshåb skovene er der ligeledes en indhegnet hundeskov.

- Jægere
  Der afholdes 2 årlige jagter på de kommunale arealer

- Spejdere.
  Der er to spejderhytter i området. Waingungaspejderne har en hytte i Ødalen, men laver ikke så mange aktiviteter pt. De har dog planer om at samtænke hytten med andre brugergrupper og aktiviteter. Nørreå spejderne har en hytte på Vibækvej, hvor de mødes og har en lejrplads.

- Interesseorganisationer
  Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk forening, Friluftsrådet mv. har en stor interesse i det område, som dyreparken kan ligge i. Organisationerne har natur og friluftsliv som deres kerneinteresser.

- Golf
  Midt i området Asmild og Klostermarken ligger en stor golfbane med tilhørende klubhus og parkering. Klubben lejer arealet af kommunen og har stort fokus på naturen omkring banerne, og er aktivt involveret i Viborg Naturpark projektet.

- Ryttere
  Der er ikke ridestier i områderne, men området bliver alligevel flittig brugt af ryttere. Der er flere hesteejendomme i området og mulighed for opstaldning i hestepension.

- Vandrere
  Der er i alt ca. 18 km markeret vandrerute i Asmild og Klostermarken – link til folder.
  I Undallslund/Skrike/Necklesmanns plantager er der i alt 5 markerede ruter på 1,4-5,3 km's længde – link til folder

- Cyklister (transport)
  Der er et vist omfang af cyklister på almindelige cykler, der skal krydse Asmild og Klostermarken. Der er især golfspillere, som kommer fast i golfklubben eller lokale borgere som skal krydse området fra Overlund til Bruunshåb. Banestien fra Rindsholm til Tapdrup (og videre til Ørum) passerer syd om Bruunshåb skovene.

- Mountainbike
  I Ødalen (mellem Klostermarken og Bruunshåbskovene) er der etableret 5 km udfordrende mountainbike spor. Området er i dag flittig brugt, både af lokale og udenbys folk. Viborg gymnastikhøjskole er også flittig bruger af området.
  Desuden afholdes MTB-løb og konkurrencer – også af større kaliber.
  Viborg Trail Arena er i gang med planlægning af en sporudvidelse i Bruunshåbskoven.

- Løbere, orienteringsløbere
  Hele området er utrolig velegnet til løb på kuperet arealer, og det bruges flittigt. Orienteringsklubben i Viborg har udlagt faste poster, som benyttes af mange andre end dem, bl.a. højskolen. Viborg Atletik & Motion udfører trailløb i området – her løbes også natløb med pandelamper mv.

- Erhverv
  I området ligger Viborg Camping, Viborg Hostel, Viborg Idrætshøjskole inkl. privat børnehave, Bruunshåb Gl. papfabrik, Søndermølle Natur og Kulturcenter (kommunalt) som de primære med erhvervsmæssige interesser. Her er erhverv, der lever af både rekreative og turismemæssige aktiviteter.

8. Drift

Hegnsvedligehold og tilsyn kan udføres i samarbejde med kommunens miljøpatrulje hos Park og Vej, der har udtrykt ønske om at bidrage til opgaverne. I miljøpatruljen er der borgere i aktivering og afklaring, praktik og lign. og arbejdet kan bidrage til den videre udvikling af enhedens opgaver. Der er udarbejdet en vurdering af pris og driftstimer ud fra erfaringer fra Løvbakke Dyrehave i Herning og Skandinavisk Dyrepark på Djursland. Se bilag 2.

Der må beregnes et øget tidsforbrug i forvaltningen. Der forventes at være opgaver ifm:

Kontrol med opgaver ifm. Tilsyn og hegn	20 timer/år
Opfølgning på forvaltningsplan	20 timer/år
Henvendelser	20 timer/år
Drift: Dyrelæge, regulering	20 timer/år
Information og formidling	20 timer/år
I alt	100 timer/år

10. Udfordringer

Generelt er der mange forskellige brugergrupper, der bruger arealerne i forvejen og dermed giver et stort brugstryk på arealerne, som der dog ikke er lavet målinger på. Det vurderes, at der ikke er de store konflikter mellem brugergrupperne. I en antropologisk undersøgelse af vinkler, holdninger og forhold til naturen i Viborg Naturpark: ”Normer og værdier for brug af naturen i Viborg Naturpark”, undersøges de forskellige brugeres holdninger til naturen. Der arbejdes her med en natursynsakse, der synliggør at forskellige brugergrupper har forskellige syn, men ikke nødvendigvis modstridende.

Den typiske italesættelse af interessemodsætninger er MTB-aktiviteter med grupper af folk i høj fart inde midt i skov og krat. Dette konflikter med de stille aktiviteter som gåture, naturiagtagelser, spejderaktiviteter osv., som ”forstyrres” af MTB-ryttere. Derfor prioriterer Viborg Kommune at tillade Viborg Trail Arena, at etablere spor til MTB-kørsel så der bliver en opdeling mellem brugergrupperne.

MTB og dyrehave
Hvorvidt mountainbikespor kan ligge i en dyrehave med hjortevildt under hegn, er der ikke mange erfaringer med.

Fra et studie af kronvildt i en tysk nationalpark[1] udviser dyrene en høj grad af tilpasning, så længe publikum færdes på veldefinerede spor. På den baggrund vurderes det, at også kommende dyrehavedyr i projektet vil kunne tilvænne sig betydelige forstyrrelser – også på diverse MTB-spor. Sandsynligheden for en fredelig sameksistens vil alt andet lige øges ved at hente de første dyr i dyrehaver med samme intensive rekreative benyttelse. De eksisterende og planlagte MTB-spor er dog meget tætliggende og området rummer kun få potentielt uforstyrrede lommer, der som minimum bør opretholdes og ikke fx udnyttes til yderligere sporetablering. Det skal bemærkes, at undersøgelsen også illustrerer, hvordan dyrene om natten benytter de spornære arealer, hvilket MTB-kørsel eller lignende med lys vil fratage eller begrænse muligheden for. Problemstillingen er allerede kendt fra blandt andet Jægersborg Dyrehave, hvor skovfoged Torben Christiansen er overbevist om, at lyset stresser dyrene og ødelægger tidligere tiders ro om natten til at fouragere uforstyrret[2].

Det kan ikke udelukkes, at der også kan være et sikkerhedsmæssigt aspekt i forhold til sammenstød, hvis/når dyr efter solnedgang pludseligt kan træde ud på sporene fra bevoksningens mørke.

Ud fra et forsigtighedsprincip anbefales derfor at give dyrene ro om natten i det omfang, at det er muligt.

Hundeskov
På Klostermarken har der været hundeluftningsområde i mange år. Her kan hundeejere lade deres hunde løbe frit på et stort areal. Dette privilegie vil det ikke være muligt at opretholde i en dyrehave, hvor det ikke er muligt at lufte hunde uden snor, men det vil stadig være muligt med hund i snor på stierne. Alternativt, kan der arbejdes med at etablere et nyt hundeluftningsområde på andre kommunale arealer i området.

11. Supplerende anlæg

Der kan opstå behov for at etablere supplerende anlæg som f.eks. parkeringspladser, toiletter, besøgshytte samt undervisnings- og informationsstande. Det kunne også bruges af naturskolen, der kunne være interesseret i formidlingsfaciliteter, hvor institutioner kan få undervisning i natur og biologi gennem forvaltningen af arealerne samt opleve dyrene på tæt hold, gennem f.eks. slagtning og tilberedning af hjortene.

[1] https://bioone.org/journals/wildlife-biology/volume-2018/issue-1/wlb.00403/Stay-on-trails--effects-of-human-recreation-on-the/10.2981/wlb.00403.full

[2] https://www.berlingske.dk/samfund/hjortenes-advokat-hjortene-i-dyrehaven-bliver-stressede-af-motionister-i